DESPRE CUVINTELE TELESCOPATE DIN PRESA ACTUALĂ. TEORII, PROCEDEE ŞI VALORI

DANIELA RĂUŢU
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, Bucureşti

Una dintre trăsăturile specifice pentru mass-media de după 1989 este aceea de a inova – pentru a capta atenţia şi a-şi asigura succesul la public – mai ales prin formă decât prin conţinut. Alături de mijloace obişnuite de îmbogăţire a limbii, fie ele lexicale, gramaticale şi/sau semantice, cum ar fi împrumuturile din alte limbi, derivarea, apariţia unor dublete şi triplete morfologice, lărgirea unor sensuri metaforice etc., se remarcă, în presa actuală, şi utilizarea din ce în ce mai frecventă a jocurilor de cuvinte. Aceste modificări ludice creează adesea ambiguitate la nivelul decodării mesajului şi produc efecte comice, dar şi agresive prin raportare la destinatar(i)/receptori.

În lucrarea de faţă, ne propunem să descriem un fenomen înrudit cu jocul de cuvinte sau considerat un subtip al acestuia, să inventariem denumirile propuse, să arătăm trăsăturile specifice în raport cu alte procedee lexicale (derivarea, compunerea, contaminarea etc.) şi să delimităm modalităţile prin care se realizează. În acest sens, vom analiza – atât sub aspect formal, cât şi semantic şi stilistic, evidenţiind funcţiile, valorile şi scopurile care stau la baza creării lor – un corpus de texte, reproduse din periodice şi emisiuni TV de divertisment din anii 1999-2009, cu o anumită orientare: predominant umoristică, ludică, ironică în AC, CC, D, respectiv agresivă, depreciativă în RM, fără ca aceste intenţii să se excludă reciproc.

1. *Origine, denumiri*

Noţiunea de *cuvânt telescopat* sau *cuvânt-valiză*, care reprezintă un calc după fr. *mot-valise*, a apărut mai întâi în limba engleză, în cartea *Through the Looking-Glass, and What Alice Found There* (*Alice în Ţara din Oglindă*), continuarea binecunoscutului roman, *Alice's Adventures in Wonderland* (*Alice în Ţara Minunilor*), de Lewis Carroll. Personajul Humpty-Dumpty îi explică fetei ce înseamnă *slithy* (*lithe* „mlădios” and *slimy* „lipicios”), respectiv, *mimsy* (*flimsy* „subţire” and *miserable* „nefericit”): „You see it's like a portmanteau – there are two meanings packed up into one word.” Termenul *portmanteau*, împrumutat din franceza veche, el însuşi un cuvânt telescopat între *porter* „a purta” şi *manteau* „un fel de palton”, având sensul de „valiză mare cu două compartimente, în care hainele se transportă atârnate pe un dispozitiv, astfel încât să nu se şifoneze” este o reprezentare metaforică ingenioasă a fenomenului lingvistic de alipire a două sau mai multe concepte diferite.

Folosirea conceptului cuvânt telescopat trimite la o imagine foarte plastică, sugestivă şi la nivelul descrierii lingvistice a fenomenului, aceea a unui tub telescopic, care poate fi scurtat prin aducerea parţială a uneia dintre piese (sau a unei unităţi lexicale) în interiorul celeilalte. De aceea, considerăm că termenul c u v â n t t e l e s c o p a t este mult

BDD-V875 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:15 UTC)

mai expresiv şi mult mai bine adecvat realităţii faţă de cuvânt-valiză, care, prin traducere, nu mai face trimitere la referentul ce motiva metafora propusă.

Pentru a sugera ideea de amestec, de contopire, se foloseşte în engleză un termen mai general: *blend*, iar în italiană, expresia *parola-macedonia*, desemnând „cuvânt-salată de fructe", „salată de cuvânt". În limba română, pentru a ilustra aceeaşi semantism, a fost propus şi termenul *mixonim*, creat prin analogie cu omonim, paronim etc. Interesante ca manieră de creare şi de expresivitate sunt şi formulele englezeşti, *frankenwords* (rezultatul combinării dintre *Frankenstein* şi *words*) care trimite la ideea că monstrul a fost creat prin îmbinarea unor părţi din mai multe corpuri, respectiv *Centaur words*, ce arată că termenii pot fuziona întocmai cum un centaur reprezintă combinaţia dintre un om şi un cal.

Engleză: portmanteau (words); blended words/blend(s); telescopic words; frankenwords; Centaur words
Franceză: mots-valise; télescopage(s), mots-sandwich
Germană: Wortverschmelzung
Italiană: parola-macedonia
Portugheză: palavra-valise; palavra entrecruzada
Română: cuvinte-valiză; cuvinte telescopate; mixonim; contaminaţie/contaminare (ludică); „deraiere lexicală"; cuvinte-sandviş

2. *Accepţii, definiţii*

Trăsăturile şi definiţiile din literatura de specialitate cu privire la fenomenul în discuţie relevă faptul că există o identitate semantică între *contaminare*, *blend*, *cuvintele-valiză*, respectiv *cuvintele telescopate*, înţelese fie fenomene independente, bazate totuşi pe acelaşi procedeu de creare, fie subtipuri ale unui singur fenomen. Prezentăm în continuare câteva dintre aceste definiţii, încercând să le sistematizăm în funcţie de elementele comune şi de cele diferenţiatoare. Astfel, cuvintele-valiză reprezintă „mots inventés, construits par une sorte de distorsion opérée sur la langue, en fusionnant plusieurs mots existants, normalement disjoints les uns des autres, tant sur le plan des formes que sur celui des significations" (Fuchs 1996: 21). Referindu-se atât la nivelul formal, cât şi la cel semantic, Emil Suciu defineşte cuvintele-valiză drept „compuse hibride create prin combinarea a două cuvinte trunchiate, care contribuie la noul cuvânt, primul cu secvenţa sa iniţială, iar celălalt cu secvenţa sa finală. (...) Avem de-a face cu mixarea formală şi semantică a secvenţelor menţinute în urma trunchierii a două cuvinte care fie fac parte dintr-o singură sintagmă, fie se află numai în raport de contiguitate semantică sau chiar de sinonimie." (Suciu 2009: 73, 74). Ca un tip al contaminării lingvistice este prezentat fenomenul şi în definiţiile următoare: „Procedeul – descris şi ca o contaminare, compunere prin contopire, fuzionare, contragere – este un joc de cuvinte" (...) care pune în evidenţă „fie înghesuirea formelor şi a sensurilor, fie amestecul şi contopirea lor." (Zafiu 2007), respectiv „un cuvânt telescopat, uneori numit şi cuvânt valiză (…), reprezintă un tip de contaminare lingvistică, prin alăturarea unor fragmente din două sau mai multe cuvinte, morfeme într-unul nou, de sine stătător, a cărui semnificaţie va combina pe acelea ale termenilor din care s-a format. Cuvintele telescopate iau naştere atunci când între două sau mai multe concepte se stabileşte o legătură puternică, frecvent întâlnită (http://ro.wikipedia.org/wiki/cuvant_telescopat). Th. Hristea, ocupându-se îndeaproape de contaminaţie, pe care o delimitează de etimologia populară, de analogie, deraiere lexicală şi de alte fenomene cu care mai poate fi confundată, stabileşte cele două condiţii principale care trebuie îndeplinite pentru a putea vorbi de contaminaţie, şi anume: „rezultatul contaminaţiei este întotdeauna un element hibrid", respectiv „între cei doi termeni care se încrucişează să

BDD-V875 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:15 UTC)

existe afinităţi de ordin semantic, ce pot merge, uneori, până la sinonimia totală" (Hristea 1991: 216). Alte definiţii nu pun accent pe legătura semantică a cuvintelor contaminate/telescopate: „It is common misunderstanding that a portmanteau is a mixture of any two words, which is actually known as a blend." (http://en.wikilib.com/wiki/Portmanteau)

În cadrul altor definiţii, cuvintele-valiză sunt percepute fie sinonime ale cuvintelor telescopate: „Combinaison de deux vocables qui fondent leurs sonorités en un seul mot (...), dont le sens est lui-même un croisement des signifiés ainsi liés. Les mots-valises les plus réussis, du point de vue formel, présentent une charnière phonétique, faite d'éléments qui appatiennent à la fois à la finale du premier mot et au début du second mot mis en jeu. (...) Pour être pur, le mot-valise doit être le produit d'une union, au sens oú l'entend la théorie des ensembles: c'est dire que les éléments phonétiques communs aux deux mots intéressés, du moins dans la zone du télescopage, ne s'expriment qu'une fois" (Morier 1998: s.v. télescopage), fie acestea din urmă au o accepţie mai largă, incluzând şi contaminarea între doi termeni aparţinând aceleiaşi clase paradigmatice: „Un mot-valise résulte de la réduction d'une suite de mots à un seul mot qui ne conserve que la partie initialle du premier mot et la partie finalle du dernier." (DLSL 1994: s.v. mot-valise) / „On appelle télescopages les formes issues: a) de la réunion en un seul mot de deux mots contigus dans la chaîne parlée; b) de la contamination d'un terme par un autre appartenant à la même classe paradigmatique." (idem.: s.v. *télescopage*)

De asemenea, deraierea lexicală, nu este considerată a fi un fenomen diferit faţă de contaminare sau de cuvintele-valiză, după cum reiese din definiţia următoare „There is another blending technique used for taboo avoidance in various languages: the first syllable of an expletive is pronounced and then a switch is made to a neutral word starting with the same syllable" (Duchaček; apud. Sobkowiak 1991: 151). În lingvistica românească, Al. Graur a studiat deraierea lexicală, fără a face totuşi vreo delimitare de alte fenomene, referindu-se la faptul că „... începând să rostească o frază clişeu, pe care toată lumea o cunoaşte, al cărei sfârşit deci îl poate ghici oricine, vorbitorul, la un anumit loc, «deraiază», înlocuieşte sfârşitul unui cuvânt care are acelaşi început, păcăleşte pe auditor şi produce un efect comic" (Graur 1967: 160)[1].

Din definiţiile prezentate şi din alte trăsături pe care le vom ilustra în continuare, putem remarca o diversitate de procedee care stau la baza creării cuvintelor-valiză, unele asemănătoare, altele chiar opuse:

− **fuziune**, **combinare**, **întrepătrundere**, **contopire**, **adjoncţie**: „... întrepătrunderea şi fuzionarea a două cuvinte care au un anumit număr de caracteristici formale comune (...); fenomen de adjocţie pentru că unul din termeni rămâne întotdeauna preponderent." (Grupul µ 1974: 75);

− **contaminare**: „... contaminarea a două unităţi lexicale, cu sensuri distincte, care au, de obicei, un segment fonetic comun" (Răuţu 2007: 450);

− **alăturare**, **uniune**, **concatenare**: „Some English words are formed by snipping components from existing words and stitching the components together either through simple concatenation or through concatenation coupled with overlap of shared phonological segments" (Kelly 1998: 579);

− **analogie**: „L'action analogique exercée par un mot, une construction, un élément phonique, sur un autre mot, une autre construction, un autre élément phonique" (DLSL 1994: s.v. contamination);

[1] A se vedea şi exemplele discutate de Al. Graur care întăresc ideea nedelimitării fenomenelor (*nepurcele, falimentara, D-zeu să-l iepure!*); aceeaşi identitate semnatică între fenomene o întâlnim şi la Groza (1996: 35).

BDD-V875 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:15 UTC)

− **trunchiere** şi **combinare**;
− **contragere**;
− **reducere**.

De remarcat este şi faptul că, pentru limba engleză, fenomenul în discuţie este realizat mai ales prin contaminare, cu trunchierea termenilor, dar şi prin deraiere, în timp ce în literatura lingvistică franceză se înregistrează mai ales exemple de uniune, adjoncţie.

Diversitatea denumirilor, inventarul de procedee diferite, la care contribuie şi o serie de exemple, create ţinând cont de specificul fiecărei limbi în parte, dovedesc faptul că există mai multe fenomene, definite fie cu acelaşi termen sau cu termen diferit pentru aceeaşi realitate, fie cu un cuvânt identic sau cu un alt cuvânt pentru un fapt lingvistic diferit.

3. ***Cuvintele telescopate în raport cu alte fenomene***

Faţă de compunere şi de derivare, telescoparea nu alătură două cuvinte întregi, ci o particulă, un fragment dintr-un cuvânt (care nu corespunde unui afix gramatical sau lexical) unui alt cuvânt întreg sau incomplet. Exemplele următoare, care se pot confunda cu fenomenul telescopării, pun în evidenţă faptul că avem de-a face cu derivate cu sufixe sau cu tipuri de compuse, realizate cu ajutorul unor prefixoide/sufixoide sau a unor neoconfixe de formă – unele mimate, inventate, altele reale –, înţelegând termenul din urmă drept rezultatul „trunchierii unui cuvânt simplu, împrumutat sau românesc, astfel încât formanţii antepuşi să aibă finala vocalică (de regulă *-o*) şi o structură bi- sau trisilabică.” (Stoichiţoiu-Ichim 2007: 23):

(1) *Zi şi noapte am cânta, / Apa-n piuă tot bătea. / Lăzăruş şi Dan iar ne crepusculează, / OTV-ul ne* ***elodioşochează****.* (CC, 13 febr. 2008) (s. n.);
(2) ***Moto-telenovelo*** (AC, 19/2009: 14) (s. n.);
(3) *Romsilva face eforturi pentru salvarea prădătorului* ***bugetofag*** (AC, 12/2009: 13) (s. n.);
(4) ***Hamburgheria*** *salvează România/*(...) *Vă aşteptăm cu prima* ***Cisburgărie****, prima* ***Dublucisburgărie****, prima* ***Bigmecărie*** *şi, nu în ultimul rând, prima* ***Mecfişărie*** *cu* ***cartofiprăjitărie*** *şi* ***checiapărie****!* (AC, 25/2009: 20) (s. n.).

4. ***Tipuri de cuvinte telescopate***

Din punct de vedere formal, cel mai frecvent, cuvintele telescopate se realizează prin unirea a două unităţi lexicale care au un segment fonetic, de dimensiuni mai mari sau mai mici, comun.

Astfel, exemplele din categoria A se realizează prin îmbinarea a două unităţi lexicale care au în comun partea de sfârşit a primei cu secvenţa de început a celei de-a doua, dar exprimând o singură dată caracteristicile formale identice celor doi termeni antrenaţi în joc. Nu avem de-a face cu un proces de trunchiere, aşa cum afirmă Emil Suciu referindu-se la fenomenul în discuţie (cf. Suciu 2009: 74), pentru ca ambii termeni se regăsesc în structura nou creată, ci cu o adjoncţie, aşa cum este stabilit în *Dicţionarul* lui H. Morier sau în *Retorica Grupului μ*. Telescoparea se poate realiza, de asemenea, în cadrul unui nume propriu, combinând numele cu un cuvânt (2), în cadrul unor expresii fixe, unor titluri de opere literare, filme etc. (3) sau la nivelul dintre nume şi prenume, acesta din urmă constituind zona de intersecţie dintre un cuvânt pe care jurnalistul vrea să-l evidenţieze şi numele de familie parodiat (4). Putem vorbi şi despre nume telescopate, realizate prin combinarea a două nume, dintre care unul este comun (5).

BDD-V875 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:15 UTC)

4.1.

(1) Cuvântul care **scormonitorizează**[1] (AC, 25/2005: 5); **Becalificarea** Stelei (CC, febr. 2008); *Românii fac casă bună cu mâncarea nemţească. Bravos, **cârnaţiune**!* (AC, 16/2009: 20) (s. n.);

(2) *O dezamăgire: **Mădălingi Voicu**…*(RM, 18 febr. 2000: 2); *Ca să demonstreze că nu-i adevărat ce se bârfeşte despre el, **Cozmincinosul** Guşă s-a culcat cu Silvia Badea*. (RM, 7 febr. 2003: 2); ***Flotăriceanu*** (AC, 25/2009: 7) (s. n.);

(3) *Moş **Messengerilă*** (AC, 29/2009: 21), *Amintiri din **Robocopilărie*** (AC, 24/2009: 9), *Acid **folclorhidric*** (AC, 21/2009: 24). *Cluj-**Napocalipsa*** (AC, 27/2008: 11) (s. n.);

(4) ***Maidan Diaconescu*** (AC, 12/2009: 10), ***Hohot dog*** (AC, 11/2009: 6), ***Reporterică Venturiano*** (AC, 28/2001: 6), ***Benzina Dumitrescu*** (AC, 28/2001: 22), ***Animala Mujer*** (AC, 37/2006: 25), ***Tirana Lugojana*** (AC, 18/2006: 15), ***Meteo Trandafir*** (AC, 31/2006: 21), ***Flaconu Leonida*** (AC, 25/2006: 11), ***Revelion Dolănescu*** (AC, 4/2006: 15) (s. n.);

(5) ***Santa Klaus Iohanis*** (D, nov. 2009) (s. n.).

La nivel semantic, aceste cuvinte telescopate (1, 2) îşi combină şi sensurile, care rămân nealterate, după cum observă şi Catherine Fuchs: „cuvintele-valiză nu sunt ambigue, ci ambivalente, întrucât presupun şi îmbinarea dintre sensurile cuvintelor care fuzionează” (cf. Fuchs 1996: 21). Decodarea mesajului nu presupune neapărat încadrarea într-un context mai larg, unele creaţii fiind transparente, dar necesită un background comun de cunoştinţe, pentru a se observa şi la nivel semantic motivaţia acestei combinări: *Becalificarea Stelei* presupune calificarea Stelei în Cupa Uefa datorită lui Gigi Becali, care şi-a motivat jucătorii prin oferirea unor sume uriaşe de bani. Pentru exemplele de la 4, care reprezintă semnături din AC, apropierea semantică a unui cuvânt de un nume nu se justifică decât prin raportare la rubrică, fiind de fapt nişte structuri care par să rezume ceea ce vrea să exprime jurnalistul în articolul său. Ele trimit astfel, după cum remarcă Rodica Zafiu „la un rol, la o semnificaţie globală şi la un tip de discurs” (Zafiu 2001: 39).

Foarte interesant este exemplul 5, în care Klaus Iohanis, un posibil viitor prim-ministru este văzut ca un Moş Crăciun, sugerând ideea că românii îl aşteaptă cu nerăbdare.

Funcţia ludică a cuvintelor telescopate, uneori absolut gratuită sau asociată celei umoristice, se află într-o relaţie de complementaritate cu cea de agresare, atunci când este implicat un nume propriu[2], în sensul că faţă de persoana al cărei nume este implicat jurnalistul are intenţia de depreciere, defăimare, luare în râs, iar prin raportare la cititor urmăreşte crearea unor efecte comice (cf. Răuţu 2007: 447). Exemplele de la (2) sunt grăitoare în acest sens, Guşă fiind jignit direct, prin combinarea prenumelui său cu un un cuvânt cu valoare de insultă, *mincinos*, iar *Mădălingi Voicu* implică o notă ironică, întrucât personajul public este considerat un linge-blide, care trăieşte pe socoteala altora.

În exemplele din categoria B, fenomenul este asemănător, la nivel formal, cu deosebirea că unul dintre cuvinte este trunchiat şi nu se mai regăseşte în totalitate în structura nou creată. În ciuda fuziunii imperfecte, cuvintele telescopate din această categorie păstrează un segment comun şi reprezintă un cuvânt nou format din alte două existente în limbă. Spre deosebire de fenomenul contaminaţiei propriu-zise, cuvintele telescopate create prin acest procedeu nu presupun o relaţie semantică prestabilită, fiind „considerate scurtări doar atunci când cumulează sensurile a două cuvinte autonome cu înţelesuri diferite” (Suciu 2009: 75-76).

[1] Părţile subliniate reprezintă elementul comun celor doi termeni atraşi în procesul telescopării.

[2] De remarcat este faptul că numele nu au sens în sine, ci capătă semnificaţie când trimit nu la referent, ci la rolurile pe care le are persoana în societate.

BDD-V875 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:15 UTC)

Contaminaţia propriu-zisă este „în primul rând o asociaţie semantică” (Hristea 1984) şi se realizează prin combinarea a două sinonime, mai rar a două antonime, sau cel puţin a două cuvinte care să se încadreze în aceeaşi sferă semantică (ex : *cocor + barză = cocobarză, cocor + stârc = cocostârc*). Cuvinte inedite precum *hamburghezime* (*hamburger + burghezime*), *fariseismic* (*fariseu + seismic*), *şandropauză* (numele *Laviniei Şandru + andropauză*) au la bază, în primul rând, raţiuni formale, motivaţiile semantice stabilindu-se ad-hoc, doar în context.

4.2.

(6) *Iliescu a împărţit ca de obicei chifle goale reamintind populaţiei să nu-i voteze pe ţărănişti care vor aducea* ***hamburghezimea*** *în ţară* (D, febr. 2000); ***Falsitatăl*** *nostru care eşti în...* (AC, 21/2009: 20); *Gripa* ***suceaviară*** (AC, 11/2009: 8); *Situată pe placa tectonică moesică, clasa politică românească ne ameninţă cu un mare risc* ***fariseismic***. (AC, 17/2009: 1); *La aproape 20 de ani de la «Apelul către lichele», Ion Iliescu aflat la* ***şandropauză*** *încearcă să se reconcilieze cu Liiceanu recomandând volumul «Guşa interzisă»* (AC, 13/2009: 13) (s. n.);

(7) *Adevărul e că aşa ai o faţă de mexicancă, dragă, e vorba de mexicancă de la mahala şi aduci şi cu o texancă din* ***Ferentexas****, tu!* (CC, 27 febr. 2008) (s. n.).

Mizând pe efectul de surpriză şi răspunzând nevoii de a fi originale şi inovatoare, aceste structuri nu se înscriu întotdeauna în limitele unui sistem predictibil, previzibil, ci par câteodată a avea un mod de formare aleatoriu. În următoarea categorie, înregistrăm cuvinte, expresii, nume telescopate care se realizează prin îmbinarea a două sau mai multe cuvinte, al(e) căror element/elemente comun(e) nu se află la sfârşitul primului şi începutul celui de-al doilea, ci părţile identice se află în interiorul celor două termeni. Este interesant faptul că segmentarea primului cuvânt nu duce la trunchierea lui, elementul care lipseşte regăsindu-se în cel de-al doilea cuvânt: *Monalcool* cuprinde ambele cuvinte, deşi elementele componente ale primului sunt puţin distanţate (*Monaco* şi *alcool*), *Traioan* combină două prenume: *Traian* şi *Ioan*. Telescoparea poate ataca şi începutul identic al unor cuvinte: *Caftering* (combinarea dintre *cafteală* şi *catering* care au în comun un segmentul iniţial, *ca* şi unul medial, *te*), *Pedelerinaj* îmbină numele partidului PDL, cu o grafie modificată, cu *pelerinaj*, care au un segment iniţial identic şi unul medial. Interesant ca modalitate de creare este exemplul 9, *Transcanistria*, asemănător cu procedeul de formare al cuvintelor sandviş[1], care constă în înscrierea unui cuvânt în interiorul altui cuvânt. La nivelul decodării mesajului, structurile nou create stabilesc fie analogii (Băsescu este văzut ca înfăptuitorul unei uniri, de alt calibru totuşi, dar întocmai precum Cuza), fie conţin aluzii, mai mult sau mai puţin intenţionate la adresa unor persoane aflate în centrul atenţiei publice într-un anumit moment: *Preşedintele de Monalcool* face aluzie la preferinţa lui Traian Băsescu de a consuma băuturi alcoolice, iar *firma de caftering* raportată la Miron Cozma trimite la momentele mineriadelor, când conduşi şi instigaţi de către acesta, minerii înarmaţi cu bâte au atacat populaţia.

4.3.

(8) *Albert, prinţul de Monaco şi Traian, preşedintele de* ***Monalcool*** (AC, 17/2009: 13) (s. n.);

(9) ***Transcanistria*** (AC, 27/2008: 18) (s. n.);

(10) *Plecaţi în* ***PeDeLerinaj*** *pe la întronizări, jucătorii politici mizează pe un full de enoria şi cu popi în coadă* (AC, 26/2009: 1); *I-am zis* [lui Miron Cozma] *că am o*

[1] Fenomenul a fost propus şi definit de Gaston Ferdière, înţelegând prin cuvinte-sandviş, introducerea unui termen păstrat intact în interiorul altui termen (apud. Grupul µ 1974: 76).

BDD-V875 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:15 UTC)

*firmă de **caftering** şi că pot să le servesc nişte bâte şi târnăcoape de ţară cu nişte garnitură de tren* (AC, 25/2005: 1) (s. n.);

(11) *Domnitorul **Alexandru Traian Băsescuza**, dorind să înfăptuiască Unirea între peneliştii de dreapta şi pediştii de stânga* (AC, 3/2005: 1) (s. n.).

Următorul fenomen care stă la baza formării cuvintelor telescopate este asemănător cu *blend structures* din engleză înţelegând procedeul drept îmbinarea a două sau mai multe unităţi lexicale, fără ca vreunul să se regăsească integral în structura nou creată (*spork*, *smog*). De obicei, aceste cuvinte nu au un segment fonetic comun şi se realizează prin sudarea unei jumătăţi iniţiale de cuvânt cu o parte finală dintr-un alt cuvânt: *Urmează scandalul **Moculozaurilor*** (combinarea între numele *Moculescu* şi *dinozauri*, în cazul G-D). Trebuie să subliniem rolul pe care jurnalistul îl atribuie cititorilor, acela de a-i antrena la nivel mental să refacă structura unui cuvânt din care i se sugerează doar o parte, la fel cum se întâmplă cu imaginile pe care le vedem propriu-zis, fragmentate, dar pe care le refacem integral în minte pe baza unei experienţe anterioare.

Încercând să analizeze, din perspectiva lingvisticii cognitive[1], ordinea cuvintelor care intră în *blend structures*, M. Kelly ajunge la concluzia că „the first word represented in blends tends to be higher in frequency, contain fewer syllables and denote more prototypical category members than the second word (Kelly 1998: 579). Totuşi, nu putem stabili o regulă pentru segmentarea cuvintelor, a silabelor, după cum remarcă şi Bauer: „It does not seem to be predictable how many syllables will be reained in the clipped form (...), whether the final syllable will be open or closed, whether the stressed syllable from the base lexeme will be included or not (Bauer; apud. Sobkowiak 1991: 151).

4.4.

(12) *Urmează scandalul **Mocul…ozaurilor*** (CC, 13 febr. 2008); ***pisicurici*** (D, nov. 2009) (s. n.).

În ultima categorie, pe care o putem încadra cel mult la expresii telescopate, avem de-a face cu o deraiere, care presupune înlocuirea cuvintelor din cadrul unor nume, expresii ce au în comun doar segmentul iniţial. Astfel, nu se creează un cuvânt nou în limbă, ci doar se actualizează un alt cuvânt deja existent, la fel cum este în expresia *D-zeu să-l iepure*, sau în cazul unor structuri familiar argotice: *la o paişpe* pentru *la o parte*, *hai sifon* pentru *hai sictir* sau în cazul unor cuvinte din italiană, care sunt înlocuite doar pe baza asemănării formale iniţiale, pentru a se evita exprimarea obscenităţii şi a vulgarităţii. Pentru a distinge fenomenul deraierii de cuvintele telescopate, trebuie să ne raportăm la nivelul semantic şi să observăm că deraierea nu presupune şi îmbinarea a două sensuri, Semantismul cuvântului iniţial care este substituit, se păstrează, aşa cum se poate observa din context: *Arunc-o pe mama din trening*, jurnalistul creând impresia unui joc pur gratuit.

4.5.

(13) *Autorităţile mexicane au reacţii **promter*** (AC, 10/2009: 14); *Arunc-o pe mama din **trening*** (AC, 15/2009: 14), *Epoca de **aurolac*** (AC, 22/2009: 22); *Mai avem un singur **Dorel*** (AC, 13/2009: 21) (s. n.);

(14) *Cântăreaţa **Cheltuială*** (AC, 27/2007: 12) (s. n.).

[1] De fapt, orice joc de cuvinte este un proces cognitiv, „a textual phenomenon, a fact of language which is inextricably linked to the structural features of language" (Delabastita 1996).

BDD-V875 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:15 UTC)

5. ***Concluzii***

Cuvintele telescopate reprezintă, aşadar, un fenomen care se realizează prin îmbinarea formală şi semantică a două unităţi lexicale, fie ele trunchiate sau nu, răspunzând, în acest sens, şi unei tendinţe de economie a limbajului. De asemenea, ca să putem distinge fenomenul de altele asemănătoare (cum ar fi contaminaţia), trebuie să avem în vedere şi componenta semantică a termenilor antrenaţi în procesul telescopării, observând că formaţia nou creată îmbină, pe lângă elementele formale, şi sensurile, care sunt, de cele mai multe ori diferite şi justificate contextual. Trebuie să mai remarcăm, totodată, că apariţia acestor cuvinte telescopate în mass-media corespunde, de cele mai multe ori, tendinţei ludice, ironice, comice sau chiar agresive a jurnaliştilor.

BIBLIOGRAFIE

Delabastita, Dirk (ed.), 1996, *Wordplay and Translation*. *Special Issue of The Translator* (cap. „Introduction"), 2, 2, p. 127−139.

Fuchs, Catherine, 1996, *Les ambiguïtés du français*, Ophrys.

Graur, Alexandru, 1967, *Scrieri de ieri şi de azi*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică (cap. „Deraieri lexicale", p. 160−167).

Groza, Liviu, 1996, „Despre jocurile de cuvinte în frazeologia limbii române", în „Limbă şi literatură", 41, 2, p. 32−36.

Dubois, Jean, F. Edeline, J. M. Klinkenberg … [et al.], 1974, *Retorica generală. Grupul μ* (trad. rom.), Bucureşti, Editura Univers.

Guiraud, Pierre, 1976, *Les jeux de mots*, Paris, PUF.

Hristea, Theodor, 1984, *Sinteze de limba română*, ediţia a III-a, Bucureşti, Editura Albatros.

Hristea, Theodor, 1991, „Contaminaţia şi fenomenele lingvistice înrudite", *Limba română*, 40, 5−6, p. 215−221.

Kelly, Michael H., 1998, „To «brunch» or to «brench»: some aspects of blend structure", *Linguistics*, 36, 3, p. 579−590.

Morier, Henri, 1998, *Dictionnaire de poétique et de rhétorique*, 5° édition revue et augmentée, Paris, PUF.

Pană Dindelegan, Gabriela (coord.), 2007, *Limba română: stadiul actual al cercetării. Actele celui de-al 6-lea Colocviu al Catedrei de Limba română (29-30 noiembrie 2006)*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti,

Răuţu, Daniela, 2007, „Despre funcţia ludică a «pseudonimelor» din presa actuală", în Gabriela Pană Dindelegan (coord.), 2007, p. 447-452.

Sobkowiak, Włodzimierz, 1991, *Methaphonology of English Paronomasic Puns*, Frankfurt am Main, Bern, New York, Paria, Lang, University of Bamberg Studies in English linguistics, vol. 26.

Stoichiţoiu-Ichim, Adriana, 2007, *Creativitate lexicală în româna actuală*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

Suciu, Emil, 2009, *Condensarea lexico-semantică*, Institutul European.

Zafiu, Rodica, 2001, *Diversitate stlistică în româna actuală*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

Zafiu, Rodica, 2007, „Păcatele limbii: «Fabulospirit»", în „România literară", 35, p. 11.

SIGLE

AC – *Academia Caţavencu*, săptămânal, Bucureşti, anul I: 1991.

CC – *Cronica Cârcotaşilor*, emisiune Prima TV.

D – www.divertis.ro, site *Divertis*, emisiune TVR1, Antena 1, ProTV.

DEX – *Dicţionarul explicativ al limbii române* (coord. Ion Coteanu, Luiza Seche, Mircea Seche, ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1998.

BDD-V875 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:15 UTC)

DLSL 1994 – Jean Dubois, Mathée Giacomo, Louis Guespin, Christiane Marcellesi, Jean-Baptiste Marcellesi, Jean-Pierre Mével, *Dictionnaire de linguistique et des sciences du langage*, Paris, Larrousse.
DSL – Angela Bidu-Vrănceanu, Cristina Călăraşu, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu, Mihaela Mancaş, Gabriela Pană Dindelegan, *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*, ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Nemira, 2001.
RM – *România Mare*, săptămânal, Bucureşti, anul I: 1990.

REFERINŢE PE INTERNET

http://en.wikilib.com/wiki/Portmanteau
http://ro.wikipedia.org/wiki/cuvant_telescopat

On Telescopic Words in Current Press. Theories, Processes and Uses

The article deals with a very interesting phenomenon, more often used in current mass-media, which consist of merging two or several words, expressions, proper names which have a common element. We describe and try to establish the common and the differentiating features of this phenomenon and the others related to it, and we do this by analysing a corpus of texts from newspapers and entertainment shows.

BDD-V875 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:58:15 UTC)